

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นวดแผนไทยได้รับความนิยมในปัจจุบันนี้มาก จะเห็นได้จากสถานประกอบการหลายของประเทศไทยมีการขยายกิจการนวดแบบแผนไทย ในรูปแบบสปาบ้าง นวดฝ่ามือฝ่าเท้าบ้าง ซึ่งเป็นกิจการที่ได้รับความนิยมทั้งชาวไทยและต่างชาติอย่างมากเพราะการนวดที่ถูกหลักการ จะทำให้รักษาโรคบางชนิดได้ นอกจากนี้ยังช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดทางอารมณ์และร่างกายได้เป็นอย่างดีการนวดแผนไทยจึงเป็นวิธีการที่ช่วยประหยัดเงินตราจากการสั่งซื้อยาต่างประเทศและยังเป็นการอนุรักษ์ส่งเสริมภูมิปัญญาไทยให้คงอยู่เป็นมรดกแก่นุชนสืบต่อไป

หมอนวดแผนไทยเป็นผู้มีบทบาทที่นำความเชื่อการใช้ยาสมุนไพรมาใช้รักษาความเจ็บป่วยของไทย เป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อทางไสยศาสตร์แต่ดั้งเดิมของไทยกับวิชาอายุรเวทของอินเดีย มีการปฏิบัติการรักษาผู้ป่วยด้วยสมุนไพรและเวทมนต์คาถาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งยังคงปรากฏให้เห็นอยู่จนทุกวันนี้ เช่น การเก็บสมุนไพรในการผสมยาต้องทำตามฤกษ์ยาม การลงเลขยันต์ในชิ้นส่วนของสมุนไพรในการต้มยาบนผ้ายันต์ปิดปากหม้อต้มยา เป็นต้น^๑ นอกจากนี้หมอฟันบ้านยังมีบทบาทมากในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บแก่ชาวบ้านด้วยยาสมุนไพรด้วยยาสมุนไพรบางชนิดใช้ต้มกิน ต้มอาบ ฝนกิน สูดดม ทาหรือนวดบริเวณที่เจ็บปวด ชาวบ้านมีความรู้และมีความชำนาญในการใช้ ทั้งมีความเชื่อว่าตัวยานั้นรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้อีกด้วย^๒ แต่ทั้งนี้ต้องอาศัยหมอฟันบ้านที่มีความรู้เป็นผู้แนะนำและรักษาให้ตรงกับอาการของโรคภัยไข้เจ็บของผู้ป่วย หมอเหล่านี้สามารถใช้หลักการรักษาที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต สภาพแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมของตนไม่ว่าจะเป็นการวินิจฉัยโรคซึ่งเกิดจากสมมติฐานของธาตุทั้ง ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ หรือการรักษาโรคโดยใช้

^๑วิวรรธน์ มูลตัน, “กระบวนการรักษาโรคด้วยวิธีไสยศาสตร์ของวัดขวัญเมืองระบือธรรม อำเภอ
บรบือ จังหวัดมหาสารคาม ”,วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต , (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,
๒๕๕๓), หน้า ๑.

^๒ปรีชา อุดระกูลและคณะ, รายงานการวิจัย เรื่อง บทบาทหมอฟันบ้านในสังคมชนบทอีสาน,
(ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๑), หน้า ๑.

วิธีทางไสยศาสตร์ผสมกันเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการรักษาและประการสำคัญความสัมพันธ์ระหว่างหมอพื้นบ้านกับผู้ป่วยจะอยู่บนพื้นฐานของการเกื้อกูลกัน^๓

จะอย่างไรก็ตาม การนวดแผนไทย มีความเป็นมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. ๒๒๒๘ ซึ่งในสมัยนั้น มีการบำบัดรักษาโรคด้วยการนวดดั่งบันทึกในจดหมายเหตุของลาอูแบร์ของฝรั่งเศส ดังความตอนหนึ่งที่ว่า “ในกรุงสยามนั้น ถ้าใครป่วยไข้ลง ก็จะเริ่มให้ยัดเส้นยัดสาย โดยให้มีผู้มีความชำนาญในทางนี้ขึ้นไป แล้วใช้เท้าเหยียบ”^๔ นอกจากนั้น การนวดในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีความสำคัญถึงขั้นมี การตั้งกรมหมอนวด และ เจ้ากรมหมอนวดซ้ายขวาโดยแพทย์ไทยในสมัยนั้น นอกจากจะตรวจรักษาและปรุงยาให้คนไข้แล้ว ยังทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้คนรุ่นหลังอีกด้วย โดยเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ด้วยการจดและจารึกไว้ในใบลานและสมุดข่อย เรียกว่า “คัมภีร์หรือตำรา”^๕ ในเวลาต่อมาอีก ๘๐ ปี กรุงศรีอยุธยาถูกพม่าเผาทำลาย ฉะนั้น ตำราวิชาการต่างๆ รวมทั้งวิชาแพทย์จึงถูกทำลายและสูญหายไปด้วย และมาเริ่มฟื้นฟูใหม่ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ โดยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงปฏิสังขรณ์และสถาปนาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม(ชื่อเดิมว่าวัดโพธาราม) และได้โปรดให้มีการจารึกตำรายา และฤกษ์คัณฑ์ไว้ตามศาลาราย จึงนับเป็นจุดเริ่มแรกของการรวบรวมตำรายา และการนวดแผนไทย เพื่อประโยชน์แก่สาธารณสุข^๖

แม้ในกรณีผลจากการวิจัยของภุชญา พิระเวทย์ แพทย์ประจำโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และคณาจารย์แผนกเวชศาสตร์ฟื้นฟู และ โรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ร่วมกันศึกษาวิธีการนวดแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้านอารมณ์และนิสัยของเด็กออทิสติก โดยผลการวิจัยพบว่า การนวดแผนไทยมีประสิทธิภาพจริง และช่วยแก้ไขปรับปรุงพัฒนาการด้านบุคลิกภาพ การนอนหลับสบายและนั่งขึ้น มีผลต่ออารมณ์ ความเคลื่อนไหว การจับถ้าย ช่วยให้เด็กพร้อมที่จะ

^๓เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒.

^๔สุวิทย์ วิบุลผลประเสริฐและคณะ, การแพทย์แผนไทย ภูมิปัญญาแห่งการพึ่งตนเอง, (กรุงเทพมหานคร : เอช.เอน.สเตรชั่นนารีและการพิมพ์, ๒๕๓๐), หน้า ๑๕-๑๖. อ้างใน.ลาอูแบร์, จดหมายเหตุ เล่ม ๑, แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร, (พระนคร : สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, ๒๕๑๐), หน้า ๒๘๐.

^๕กระทรวงศึกษาธิการ, หมอไทย ยาไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักเลขานุการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๒๑), หน้า ๑.

^๖เจริญ เกร็นพงษ์, ประวัติการแพทย์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์, (กรุงเทพมหานคร : หน่วยพิมพ์โรงพยาบาลศิริราช คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล, ๒๕๒๕), หน้า ๒๑.

เรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้มากขึ้น ทั้งนี้ การนวดแผนไทยนั้นมีผลต่อเด็กออทิสติกนี้ เป็นการนวดแบบพิเศษที่ไม่เหมือนกับการนวดทั่วไป ดังนั้น จึงต้องมีวิธีการเฉพาะที่ผู้นวดต้องเรียนรู้ในกรณีพิเศษ^๖

พระพุทธศาสนา มีทัศนะว่าความเจ็บป่วยเป็นปัญหาสำคัญของมนุษย์เช่นเดียวกับปัญหาเรื่องความเกิดความแก่และความตายเนื่องจากความเจ็บป่วยเป็นกระบวนการทางธรรมชาติอย่างหนึ่งของทุกชีวิตดำเนินไปตามกฎของธรรมชาติซึ่งใครๆ ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ แม้แต่พระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาเอกในโลกทรงพ้นจากทุกข์ทั้งปวงพระองค์ก็ทรงประจักษ์ทางพระวรกายและดับขันธปรินิพพานเช่นกันเรื่องนี้เป็นปกติธรรมดาตามที่พระองค์ตรัสว่า “เรามีความแก่เป็นธรรมดาไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้เรามีความเจ็บเป็นธรรมดาไม่ล่วงพ้นความเจ็บไปได้เรามีความตายเป็นธรรมดาไม่ล่วงพ้นความตายไปได้”^๗ เพราะฉะนั้น เมื่อบุคคลมีความเจ็บป่วยเกิดขึ้นจึงต้องแสวงหาวิธีการรักษาบำบัดตามกระบวนการบำบัดที่แตกต่างกันไป ในแต่ละสังคมนั้นๆ จะพึงแสวงหาได้ เพื่อให้ตนเองพ้นไปจากความทุกข์ทรมาน ซึ่งได้รับจากความเจ็บป่วยที่เป็นอยู่นั้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อให้ชีวิตรอดพ้นจากความตายถึงแม้ว่าในการรักษาบำบัดโรค บางครั้งก็หายบางครั้งก็ไม่หายสุดแล้วแต่สาเหตุของโรคและวิธีการรักษาซึ่งในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า ความตื่นตัวของประชาชนทั่วโลกในการแก้ปัญหการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังทุกชนิดก่อให้เกิดทางเลือกในการดูแลสุขภาพของตนเองลักษณะต่าง ๆ กันเช่นสมุนไพรบำบัดธรรมชาติบำบัดชีวิตพลังจักรวาลสมาธิบำบัดการนวดแผนไทย ซึ่งเป็นการรื้อฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เคยใช้ได้ผลดีในอดีตมาผสมผสานการดูแลสุขภาพตามแนวทางของแพทย์แผนปัจจุบัน^๘ ฉะนั้น การรักษาบำบัดโรคที่มีความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานและการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์อย่างเด่นชัดกับจิตลักษณะที่เป็นรากฐานของพฤติกรรมที่น่าปรารถนาของบุคคลนั้นคือบุคคลที่มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาจะมีความเชื่ออำนาจในตนมีเหตุผลเชิงจริยธรรมมีเจตคติที่ดีต่อพฤติกรรมที่น่าปรารถนาทั้งยังมีลักษณะมุ่งอนาคตและยังพบว่าความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาเมื่อพิจารณาพร้อมกับจิตลักษณะสามารถเป็นตัวทำนายประสิทธิภาพการทำงานที่ดีด้วย^๙

^๖ ภกวีดา, “นวดตำรับวัดโพธิ์ สุขสัมผัสบำบัดโรค”, มติชนรายวัน, ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๑๑๖๓๒ (๒๔ เมษายน ๒๕๕๓): ๒๓.

^๗ อัง. ปญจก.(ไทย) ๒๒/๕๓/๕๕-๑๐๐.

^๘ อารักษ์เชื้อประไพศิลป์, แนวคิดการพยาบาลแบบองค์รวม, (สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๓), หน้าคำปรารภ.

^๙ ปริญาณวันจันทร์, “ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพในการทำงานของครูประถมศึกษาในจังหวัดเชียงราย” วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต(บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ) ๒๕๓๕.

ปัญหาการรักษาโรคในปัจจุบันที่พบเห็นบ่อย คือ ในขณะที่การแพทย์แผนปัจจุบันยังไม่เป็นที่เข้าถึงของประชาชนโดยเท่าเทียมกัน มีช่องว่างระหว่างคนในเมืองกับคนในชนบทในด้านการบริการทางการแพทย์ ทั้งการแพทย์แผนปัจจุบันของไทยยังต้องพึ่งพาเทคโนโลยีและเวชภัณฑ์จากต่างประเทศ เป็นการเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายของประเทศอย่างมาก ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่ต้องมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วทุกปี เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริง พบว่า ในแต่ละปีประเทศไทย ต้องเสียค่าใช้จ่ายทางการแพทย์และสาธารณสุขคิดเป็นเงินมหาศาล และเป็นค่าใช้จ่ายที่มีแนวโน้มสูงอย่างรวดเร็วในทุกๆ ปี โดยในช่วงแผนพัฒนาการสาธารณสุขแห่งชาติฉบับที่ ๔-๖ อัตราการเพิ่มค่าใช้จ่ายทางการแพทย์เพิ่มขึ้นจาก ๓๐,๐๗๔.๕ ล้านบาทในปี พ.ศ.๒๕๒๑ เพิ่มขึ้นเป็น ๖๗,๗๗๑.๓ ล้านบาท ในปี พ.ศ.๒๕๓๐ และในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ เพิ่มขึ้นเป็น ๑๔๐,๐๐๐ ล้านบาท และคาดว่าจะเพิ่มถึง ๒๓๒,๕๘๖.๑ ล้านบาท ในปี พ.ศ.๒๕๔๓ ซึ่งค่าใช้จ่ายทางการแพทย์และสาธาณสุขดังกล่าวเมื่อคิดเฉลี่ยต่อหัวจกตกประมาณคนละ ๖๘๐ บาท/คน ในส่วนของการบริโภค ก็พบว่า ในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ คนไทยมีการบริโภคยา เป็นมูลค่า ๒๗,๐๐๐ ล้านบาท เฉลี่ยแล้วคนไทยบริโภคยาคนละ ๘๔๐ บาท/คน/ปี ซึ่งเป็นมูลค่าที่เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ ๒๓ ต่อปี ในช่วงแผนพัฒนาสาธารณสุขแห่งชาติฉบับที่ ๗ ค่าใช้จ่ายทางการแพทย์และสาธารณสุขแผนใหม่ ยังคงเพิ่มขึ้นในอัตราที่เร็วกว่าเดิม ในส่วนการลงทุนด้านการดูแลสุขภาพทั่วโลกมีมูลค่ามากกว่า ๒ แสนล้านเหรียญสหรัฐ คือประมาณร้อยละ ๘ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของโลก^{๑๑}

ในจังหวัดขอนแก่น มีแพทย์พื้นบ้านเป็นจำนวนมาก แต่ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัย ต้องการศึกษาวิจัยเฉพาะหมอนวดแผนไทย ซึ่งเป็นแพทย์พื้นบ้านหรือหมอพื้นบ้าน ซึ่งมีวิธีการรักษาโรค โดยการนวดด้วยมือและใช้เท้าเหยียบลงบนร่างกายของผู้ป่วย ตรงจุดที่ต้องการรักษาบำบัดโรคชนิดนั้นๆ เช่น โรคปวดตามข้อ ปวดตามกระดูก โรคเอ็น โรคอัมพาต โรคอัมพฤกษ์ เป็นต้น ซึ่งโรคดังกล่าวเหล่านี้ โรงพยาบาลต่างๆ ไม่สามารถที่จะบำบัดเยียวยาให้หายขาดได้ จึงเป็นที่มาว่า ผู้ป่วยที่แสวงหาโอกาสในการรักษาโรคได้เข้าไปรับการรักษาอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า “หมอนวดแผนไทย ” ก็คือ บุคคลที่เป็นแพทย์พื้นบ้านในบรรดาผู้รักษาบำบัดโรคทั้งหมด ๑๑ ประเภทของชาวอีสานนั่นเอง

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัย จึงสนใจศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรม เพื่อใช้ในการบำบัดโรค ด้วยวิธีการนวดของหมอนวดแผนไทย จังหวัดขอนแก่นที่นำไปประยุกต์ใช้ในการรักษาโรคด้วย

^{๑๑}ทัศนีย์ ฉิมสุข, “แบบแผนการดูแลสุขภาพตนเองด้วยวิธีการแพทย์พื้นบ้านของชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง บ้านหมอเกอร้อย่าง อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ”, วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต ,(บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒), หน้า ๑- ๒.

วิธีการนวด และการนำเอาหลักพุทธธรรมมาประยุกต์เพื่อบำบัดรักษาโรคด้วยของหมอนวดแผนไทย จังหวัดขอนแก่น

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษากำเนิดพัฒนาการและความสำคัญของการนวดแผนไทย

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ของหมอนวดไทยในการรักษาโรคด้วยวิธีการนวด

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาการประยุกต์หลักพระพุทธธรรม แนวคิดด้านกระบวนการเสริมสร้างสุขภาพ เพื่อการบำบัดโรคด้วยวิธีการนวดแผนไทย

๑.๓ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

จริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์แห่งความประพฤติ หรือหลักความจริงที่เป็นแนวทางแห่งความประพฤติปฏิบัติ

จรรยาบรรณ หมายถึง ความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพการงานแต่ละอย่างกำหนดขึ้น เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียงและฐานะของกลุ่มสมาชิก อาจเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้

การบำบัดโรคด้วยวิธีนวดแผนไทย หมายถึง การนวดและจับเส้นของผู้ป่วยเพื่อบรรเทาอาการปวดและคลายกล้ามเนื้อ โดยการใช้เท้าเหยียบแผ่นเหล็กที่กำลังร้อนแล้วนำมาเหยียบบริเวณเจ็บปวดนั้น

หมอนวดแผนไทย หมายถึง บุคคลผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการรักษาบำบัดโรค โดยได้ศึกษาเรียนรู้มาจากประสบการณ์และตำรา ตลอดจนการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษและเป็นที่ยอมรับนับถือจากคนในชุมชนเป็นอย่างดี ทั้งการรักษาโรคด้วยวิธีทางไสยศาสตร์และสมุนไพรควบคู่กันไป

แพทย์แผนไทย หมายถึง การแพทย์ในสมัยโบราณ ซึ่งสืบทอดมาจากคัมภีร์แพทย์อายุรเวทของอินเดียและส่วนหนึ่งมาจากคัมภีร์ในพระพุทธศาสนา ต่อมาจึงพัฒนาเป็นแพทย์พื้นบ้าน และแพทย์แผนไทยปัจจุบัน ทั้งนี้ สำหรับแพทย์แผนไทยปัจจุบัน จะต้องเป็นผู้ได้รับการประกอบโรคศิลป์สาขาเวชกรรม และสาขาเภสัชกรรมโดยได้รับอนุญาตจากกระทรวงสาธารณสุขเท่านั้น

บำบัดโรคในงานวิจัยนี้ หมายถึง ที่เกิดจากระบบกล้ามเนื้อตามความหมายของแพทย์พื้นบ้าน หมายถึง โรคปวดตามข้อมือและข้อเท้า โรคปวดตามกล้ามเนื้อที่เกิดจากการหกล้ม ข้อพลิก

เอ็นฟลิก เอ็นแท็คกระดูก อัมพฤต และอัมพาต โดยแพทย์พื้นบ้านจะตรวจอาการผู้ป่วยและวินิจฉัยโรคด้วยประสบการณ์ที่เชี่ยวชาญตามหลักวิชาที่ได้ศึกษามาจากบรรพบุรุษ

หมอนวดแผนไทย หมายถึง แพทย์พื้นบ้าน (หมอพื้นบ้าน) ซึ่งจัดอยู่ในแพทย์แผนพื้นบ้าน ผู้ซึ่งทำการรักษาผู้ป่วยด้วยการนวดไปตามร่างกายและตรงจุดที่เจ็บปวดตามตำราแพทย์แผนไทย โดยมีองค์ประกอบสำคัญในการรักษา คือ การใช้สมุนไพรบำบัด การนวดการใช้เวทย์มนต์และพระพุทธรูปบางบทในการรักษาผู้ป่วย

๑.๔ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับการทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้น ผู้วิจัย แบ่งกรอบการศึกษาออกเป็นส่วนๆ เพื่อสะดวกต่อการสืบค้นข้อมูล ได้แก่

๑) เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ชาคริตอนันทรวัณ ได้กล่าวถึงจริยธรรมไว้ในหนังสือ “จรรยาบรรณหมอพื้นบ้าน” สรุปความได้ว่า จริยธรรมหมอพื้นบ้านโดยทั่วไปไม่ได้เน้นหมอใดหมอหนึ่ง คือกล่าวถึงจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพอื่นๆ ด้วยและกล่าวถึงภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านในการประกอบวิชาชีพในการช่วยเหลือชาวบ้าน ตามภูมิปัญญาของตนเองที่ได้สืบทอดกันมาตามสาขาต่างๆ คือหมอยาในสมัยนั้น คนที่จะเป็นหมอพื้นบ้านจะต้องมีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพของตน^{๑๒}

บุญมี แท่นแก้ว ได้กล่าวถึงจริยธรรมไว้ในหนังสือ “จริยศาสตร์” สรุปความได้ว่า ระเบียบหรือกฎเกณฑ์ทางสังคมมาบังคับไว้ อันเป็นการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งทั้งนี้ต้องอาศัยหลักจริยธรรม คุณธรรม ศีลธรรม มาประกอบในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ให้ประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขต่อไป^{๑๓}

สวิง บุญเจิม ได้กล่าวถึงจริยธรรมไว้ในหนังสือ “ภูมิปัญญาชาวบ้านอีสาน ยาสมุนไพรพื้นบ้าน” สรุปความได้ว่า จริยธรรมเป็นจรรยาวัตรของผู้ที่จะเป็นแพทย์ที่ดีนั้นจะต้องเพียบพร้อมไปด้วย มีบุคลิก เป็นที่ศรัทธาห่วงหาอาทรคนไข้ไม่เห็นแก่อามิสสินจ้าง ไม่เห็นแก่ตัว หมั่นเยี่ยมไข้อยู่เสมอ มีน้ำใจต่อคนยากไร้ที่มารักษาปรุงยาให้ถูกตามตำรา เก็บรักษายาไว้ในที่สมควร^{๑๔}

^{๑๒}ชาคริตอนันทรวัณ, จรรยาบรรณหมอพื้นบ้าน ,พิมพ์ครั้งที่ ๑ .(กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่โอ.เอส.พรินตริง เฮาส์,๒๕๓๘),หน้า ๔๘ - ๔๙.

^{๑๓}บุญมี แท่นแก้วจริยศาสตร์พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร: โอเอส.พรินตริงเฮาส์,๒๕๓๘,หน้า๓.

^{๑๔}สวิง บุญเจิม, ภูมิปัญญาชาวบ้านอีสาน ยาสมุนไพรพื้นบ้าน ,พิมพ์ครั้งที่ ๑ . (อุบลราชธานี: สำนักพิมพ์มรดกอีสาน, ๒๕๓๔),หน้า ๒๑.

ก่อน สวัสดิพานิชย์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับการรักษาโรคและความเจ็บป่วยของชาวอีสานไว้ในหนังสือ “อีสานเมื่อวานนี้” สรุปความได้ว่า ความเจ็บป่วยของชาวอีสานกับการรักษาส่วนใหญ่จะเป็นการรักษาด้วยแพทย์พื้นบ้าน เช่น หมอนวด หมอเหยียบ หมอมนต์ และการใช้สมุนไพรต่างๆ ที่อยู่ใกล้ตัวการบริการทางการแพทย์จะขาดแคลนมาก โดยเฉพาะการเจ็บป่วยที่เกิดจากอุบัติเหตุ อันเกิดจากถูกระเบิดชน ตกต้นไม้ ถูกขวานฟัน จะใช้วิธีการรักษาโดยการเสกเป่า^๕

ปรีชา อุตระกูลและคณะ ได้ศึกษาวิจัยการรักษาโรคของแพทย์พื้นบ้านไว้ในรายงานการวิจัย เรื่อง “บทบาทของหมอพื้นบ้านในสังคมชนบทอีสาน” สรุปความได้ว่า การรักษาโรคแผนพื้นบ้านมีระบบบทกฤษฏีและกระบวนการรักษาที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมของตน ไม่ว่าจะเป็นการวินิจฉัยโรคอันเกิดจากสมมุติฐานของธาตุทั้ง ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ นอกจากนั้น การรักษาโรคโดยใช้ไสยศาสตร์ผสมปนกันเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการรักษา และประการสำคัญความสัมพันธ์ระหว่างหมอพื้นบ้านกับผู้ป่วยอยู่บนพื้นฐานของการเกื้อกูลต่อกัน หมอไปหาผู้ป่วยที่บ้านมีความเป็นญาติมิตรมากกว่าการแพทย์แผนปัจจุบัน (ซึ่งผู้ป่วยต้องไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาลหรือคลินิก) และไม่คิดค่ารักษาพยาบาล ไม่ก่อให้เกิดความกังวลใจต่อผู้เข้ารับการรักษา^๖

สุวิทย์ วิบุลผลประเสริฐ และโกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ ได้ศึกษาการรักษาโรคของหมอพื้นบ้านว่าจะต้องมีไสยศาสตร์เข้าไปผสมอยู่ด้วยเสมอ ไว้ในหนังสือ “การแพทย์แผนไทย : ภูมิปัญญาแห่งการพึ่งตนเอง” สรุปความได้ว่า การรักษาโรคแผนพื้นบ้านดั้งเดิมนั้น ผูกพันกับไสยศาสตร์และความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โรคภัยซึ่งเกิดจากอำนาจลึกลับที่มองไม่เห็น การรักษาจึงขึ้นอยู่กับอำนาจลึกลับ ต่อมาได้รับอิทธิพลจากวิชาแพทย์ของอินเดียที่เรียกว่า “อายุรเวท” ซึ่งเข้ามาพร้อมกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รากฐานการแพทย์แผนโบราณจึงมีการผสมผสานระหว่างความเชื่อไสยศาสตร์กับวิชาอายุรเวทของอินเดีย มีการปฏิบัติการรักษาผู้ป่วยด้วยสมุนไพรและเวทย์มนต์คาถาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เริ่มรู้จักการเก็บสมุนไพรและการปรุงยา ต้องทำตามฤกษ์ยาม การลงเลขยันต์ในชิ้นส่วนของสมุนไพร ในก้นหม้อยา หรือบนฝ้ายันต์ปิดปากหม้อต้มยา^๗

วิสันต์ ท้าวสูงเนิน ได้กล่าวถึง ความเป็นมาของนวดแผนไทย ในหนังสือ “กัมภีร์นวดแผนโบราณ” คนไทยในยุคสมัยโบราณได้พึ่งพาอาศัยวัดเป็นสถาบันการศึกษาได้ รวบรวม

^๕ ก่อน สวัสดิพานิชย์, อีสานเมื่อวานนี้, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ครั้งที่ ๒, ๒๕๓๔), หน้า ๒๕๓-๒๕๔.

^๖ ปรีชา อุตระกูลและคณะ, รายงานการวิจัย เรื่อง บทบาทหมอพื้นบ้านในสังคมชนบทอีสาน, หน้า ๑-๒,

^๗ สุวิทย์ วิบุลผลประเสริฐและ โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, การแพทย์แผนไทย: ภูมิปัญญาแห่งการพึ่งพาตนเอง, (กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน, ๒๕๓๐), หน้า ๑๔-๑๕.

สรรพวิชาต่างๆ ไว้ในวัด อย่างสมัยกรุงศรีอยุธยาคนไทยต้องออกรบตีพาดฟันกับพม่าเป็นประจำหนุมๆ ทั้งหลายต้องเรียนการต่อสู้ชกมวยฟันดาบ และการใช้หอก ศิลปะการต่อสู้เหล่านี้ มีหลักสูตรการเรียนการสอนอยู่ที่วัดพุทไธสวรรย์ ปัจจุบันวัดนี้ยังมีอยู่

เมื่อเหตุการณ์หมุนเวียนเปลี่ยนไป มาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงสถาปนาวัดโพธิ์ขึ้นมาและทรงมีพระราชดำริให้ช่างปั้นรูปฤๅษีด้วยดินเหนียว ในท่าคู้ด้นหรือท่าโยคะต่างๆ เอาไว้ ๘๐ องค์ด้วยกัน เป็นต้น กาลเวลาได้ผ่านมาถึงรัชการที่ ๓ ทรงได้พัฒนาสรรพวิชาเพิ่มขึ้นมาอีก มีสูตรยาสมุนไพรและการนวดเส้นตามจุดต่างๆ ของร่างกายซึ่งมีหลักฐานศิลาจารึกหินอ่อนประดับไว้ตามต้นเสาตามผนังกำแพงของศาลาราย หลักฐานเหล่านี้จึงชี้ให้เห็นว่า วัดโพธิ์คือสถาบันต้นแบบของการนวดเส้นแบบโบราณอย่างแท้จริง^{๔๔}

การนวดแผนไทยเป็นศาสตร์ศิลป์และวัฒนธรรมประจำชาติสยามมาแต่เก่าก่อน เชื่อว่าเกิดจากการสังสมประสบการณ์ ในการต่อสู้กับความเจ็บป่วย โดยการสัมผัส ลูบไล้ คลึง กด บีบ ขยี และถ่ายทอด จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จนมีหลักการและวิธีการที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีหลักฐานชัดเจนในสมัยพระบรมไตรโลกนาถ กรุงศรีอยุธยา การนวดไทยได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับวัฒนธรรมอินเดีย ดังที่พบว่า ชื่อของเส้นประธานทั้งสิบ บางเส้นเป็นภาษาบาลี-สันสกฤต เช่น เส้นอิทา ปิงคลา กาลหารี และ สุสมณา เป็นต้น มีชื่อเช่นเดียวกับนาฏ ซึ่งเป็นช่องที่ลมปราณและพลังคุณทลีนี้ไหลผ่านตามทฤษฎีโยคะศาสตร์ อีกทั้งท่าฤๅษีคู้ด้นบางท่า ก็มีส่วนคล้ายคลึงกับอาสนะของโยคะอีกด้วย^{๔๕}

แม่ชีกาญจนา เจริญธนาโชค ได้วิจัย “แนวการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการดูแลรักษาสุขภาพ” ผลการวิจัยพบว่า แนวการดูแลรักษาสุขภาพตามที่ปรากฏในคัมภีร์นั้น แบ่งได้ ๒ ประการคือ ประการที่ ๑ โรคทางกาย การดูแลรักษาสุขภาพเป็นการใช้สมุนไพรหรือเภสัชในการรักษา พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ใช้สมุนไพรหรือเภสัชชนิดต่างๆ ได้ตามความจำเป็น การป้องกันรักษาสุขภาพ พระพุทธองค์ทรงชี้แนวทางในการป้องกัน เช่น อนามัยส่วนบุคคล การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม ส่วนการเยียวยาโรคทางกาย ใช้

^{๔๔}วิสันต์ ท้าวสูงเนิน, คัมภีร์นวดแผนโบราณ ตำราการนวดบำบัดรักษาโรคแผนโบราณ, กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์วิทีเอส, หน้า ๓.

^{๔๕}ยงศักดิ์ ตันติปัญญา, ตำรา การนวดไทย เล่ม ๑ ปรับปรุงแก้ไข, ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๔ : พิมพ์ที่ บริษัท พิมพ์ดี จำกัด กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๒, หน้า๓.

เกสซ์ ๕ ชนิด ได้แก่ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ซึ่งเป็นทั้งยาและสมุนไพรเหี่ยวยาที่มีคุณประโยชน์ทางโภชนาการ^{๒๐}

๒)งานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาทองจันทร์ ทิพย์วัฒน์ ได้ศึกษาวิจัยจรรยาบรรณในวิชาชีพ ไว้ในวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านในการรักษาโรคกระดูก อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ”สรุปผลการศึกษาพบว่า หมอนวดแผนไทยจะต้องมีจิตสำนึกในจรรยาบรรณในวิชาชีพ และมีความรับผิดชอบในการทำหน้าที่ของตน ดังนี้ ๑)มีความเพียร ความอดทน และรู้จักเสียสละ๒)มีศรัทธาในวิชาชีพของตนเอง ๓) ก่อนนอนจะต้องสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัยและระลึกถึงผู้มีพระคุณ บุญคุณของบิดา มารดา บุรพจารย์ เมื่อถึงวันพระก็ต้องทำพิธีบูชาครู๔) หมอพื้นบ้านทุกคนจะต้องไม่เรียกร้องคำรักษาพยาบาลจากผู้ป่วยนอกจากยกค่าครูเท่านั้น^{๒๑}

พระมหาสุกฤษ์ คำใจ ได้ศึกษาวิจัยการรักษาผู้ป่วยด้วยสมุนไพรไว้ในวิทยานิพนธ์ เรื่อง “คติความเชื่อวิธีการรักษาผู้ป่วยด้วยยาสมุนไพรของหมอพื้นบ้าน อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ”สรุปผลการศึกษาพบว่า คติความเชื่อวิธีการรักษาผู้ป่วยด้วยสมุนไพรของหมอพื้นบ้าน เป็นกระบวนการเกี่ยวกับหลักความเชื่อการรักษาโรคด้วยสมุนไพรของคนในพื้นที่อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้วยวิธีการรักษาแบบผสมผสานระหว่างยาสมุนไพรกับการใช้คาถาอาคมเสกเป่า เพื่อเพิ่มความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ในการรักษาตลอดจนข้อห้ามเกี่ยวกับของแสลงโรคต่างๆ หรือคนในพื้นที่เรียกว่า“ชะล่า”^{๒๒}

เกศินี ลิ้มบุญสืบสาย ได้ศึกษาวิจัยจริยธรรมของวิชาชีพแพทย์พื้นบ้านไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของหมอชีวกโกมารภัจที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ” สรุปผลการศึกษาพบว่า ความบริบูรณ์ในตัวของท่านหมอชีวกโกมารภัจนั้นเพียบพร้อมไปด้วยคุณสมบัติตลอดจนสิกขาจารวัตรที่เป็นตัวอย่างโดยเฉพาะทางด้านความรับผิดชอบต่อเรื่อง จริยธรรมของหมอ คือ มีความเมตตากรุณาใฝ่ในสัจจะธรรมอยู่เสมอมิมีปัญหาแก้ปัญหาก็ได้ตรงจุดมีสติสัมปชัญญะมีความไม่ประมาทมีความซื่อสัตย์มีความอดกลั้นและสำรวม มี

^{๒๐} แม่ชีกาญจนา เจริญมนาโชค,แนวการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการดูแลสุขภาพ, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต ,(บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), สาขาศึกษาศาสตรบัณฑิต เสด็จธรรมสถาน พิมพ์เผยแพร่, หน้า ๖.

^{๒๑}พระมหาทองจันทร์ทิพย์วัฒน์ ,“ภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านในการรักษาโรคกระดูก อำเภอธวัชบุรี จังหวัด มหาสารคาม”, การศึกษาค้นคว้าอิสระ, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๓), หน้า ๓.

^{๒๒}พระมหาสุกฤษ์คำใจ,“คติความเชื่อวิธีการรักษาผู้ป่วยด้วยยาสมุนไพรของหมอพื้นบ้านอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด”,การศึกษาค้นคว้าอิสระ, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๓), หน้า ๔.

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และปิยวาจาอ่อนหวาน มีความขยันหมั่นเพียรและมัธยัสถ์ มีความสะอาดต่อ
 บาปมีความสามัคคีและเสียสละมีความรับผิดชอบต่อสังคมรักษาศีลอย่างเคร่งครัด^{๒๓}

บุญเลิศ มรกต ได้ศึกษาวิจัยการรักษาโรคด้วยสมุนไพรและจริยธรรมไว้ในวิทยานิพนธ์
 เรื่อง “ความเชื่อในการใช้ยาสมุนไพรในการรักษาโรค: ศึกษากรณีอำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ”
 สรุปผลการศึกษาพบว่า เป็นการประมวลความประพฤติกฎที่เป็นหมอยาจะต้องรักษาไว้และส่งเสริมไว้
 ให้ดีตลอดจนแนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติกล่าวคือ หมอยาพื้นบ้าน จะต้องมีความรับผิดชอบไม่
 โลกเห็นแก่ลาภ ไม่โอ้อวดวิชาความรู้ ไม่ปิดบังความเขลาของตนเอง แสดงความยินดีกับคนอื่นเมื่อ
 เขารักษาหาย ไม่หวงกีดกันลาภของคนอื่นไม่มีอคติ ๔ จันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และภยาคติ ไม่
 ห้วนใจในลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ทุกข์ มีหิริ โอตตปปะ ไม่เป็นคนเกียจคร้าน มีโยนิโสมนสิการ^{๒๔}

พรศักดิ์ พุทธมัตย์ ได้ศึกษาวิจัยการรักษาโรคไว้ในวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวคิดเชิง
 จริยธรรมในการรักษาผู้ป่วยด้วยพลังจักรวาล ”สรุปผลการศึกษาพบว่า บุคคลที่จะเป็นหมอในการ
 บำบัดโรคหรือทำการรักษาโรคต่างๆ ได้นั้นจะต้องเชื่อฟังคำสั่งสอนจากครูบาอาจารย์อย่างเคร่งครัด
 ทั้งข้อห้ามและข้อที่ยกเว้นให้ปฏิบัติตามโดยไม่มีข้อแม้ เพื่อความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ในพลัง
 จักรวาลที่ตนได้เล่าเรียนมา หนึ่งในนั้น ก็คือ จริยธรรม หรือจรรยาบรรณของหมอนั่นเองเพื่อ
 ป้องกันความเสื่อมเสีย และความเห็นแก่ตัวของหมอหรือความมั่งง่ายในการรักษาผู้ป่วย และเพื่อ
 ความเป็นธรรมแก่ผู้ที่มารับบริการอย่างเป็นธรรม^{๒๕}

วีรวรรณ มูลตัน ได้ศึกษาวิจัยจริยธรรมของหมอพื้นบ้าน ไว้ในวิทยานิพนธ์ เรื่อง
 “กระบวนการรักษาโรคด้วยวิธีไสยศาสตร์ของวัดขวัญเมืองระบือธรรม อำเภอบรบือ จังหวัด
 มหาสารคาม ” สรุปผลการศึกษาพบว่า หลักจริยธรรมของหมอพื้นบ้านห้ามเรียกร่องอำมิจสินจ้าง
 ใดๆ นอกจากค่ายาครู ห้ามรับประทานอาหารได้แก่ เนื้อม้า เนื้อปลาไหล เนื้อเต่า เนื้องู เนื้อสุนัข

^{๒๓} เกศินี ลิ้มบุญสืบสาย, “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของหมอชีวกโกมารภัจที่ปรากฏในคัมภีร์
 พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 , ๒๕๔๕), หน้า ๒-๓.

^{๒๔} บุญเลิศ มรกต, “ความเชื่อในการใช้สมุนไพรในการรักษาโรค: ศึกษาอำเภอบ้านฝาง จังหวัด
 ขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), ๒๕๓๖.

^{๒๕} พรศักดิ์ พุทธมัตย์, “แนวคิดเชิงจริยธรรมในการรักษาผู้ป่วยด้วยพลังจักรวาล ”, วิทยานิพนธ์
 อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๔.

เนื้อราชสีห์ เนื้อเสือ เนื้อช้าง เนื้อลิง เนื้อมนุษย์ เนื้อกระต่าย เนื้องู เนื้อกวาง เนื้อเหี้ย เนื้อตะขาบ เนื้อแมง เนื้อวัวเนื้อควาย^{๒๖}

พระครูสันติสารคุณ (อินต้าย) ได้ศึกษาวิจัยชะล้าของหมอพื้นบ้านไว้ในวิทยานิพนธ์ เรื่อง “คติความเชื่อในการรักษาผู้ป่วยด้วยวิธีจิตเวชของหมอพื้นบ้าน ในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดมหาสารคาม” สรุปผลการศึกษาพบว่า วิธีการรักษาโดยอาศัยยาสมุนไพรเป็นหลัก แล้วผสมผสานเข้ากับเวทมนต์คาถา ตามคติความเชื่อศรัทธาหมอพื้นบ้านและชาวอำเภอบ้านโป่ง และอีกประการหนึ่งการรักษาโรคที่จะให้ได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องกะล้าทั้งผู้ที่เป็นหมอและผู้ป่วยจะต้องกะล้าให้ได้ ตามกรณีของหมอนั้นๆ อย่างเช่น ข้อห้ามหรือข้อกะล้าของหมอพื้นบ้าน ได้แก่ ๑) ห้ามรับประทานเนื้อ ๑๐ ชนิด เช่น เนื้อมนุษย์ เนื้อม้า เนื้อสุนัข เป็นต้น ๒) ห้ามรับประทานรากวัก รกควาย ๓) ผักจำพวกผักและน้ำเต้า ๔) อาหารที่เป็นเหลือเดนคนอื่น ๕) อาหารที่เป็นของเช่น ไหว้ผี ๖) ลาบก้อย ดิบๆ ดิบสุรา ๗) พุดคำหยาบ ลาปล้างคนอื่น ๘) ห้ามเดินผ่านใต้ถุนบ้าน บันได สะพาน กี่ทอผ้า ราวตากผ้า และเครื่องถ้วย^{๒๗}

จำเริญ หลวงอินทร์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการนวดแผนไทย” สรุปความได้ว่า เนื้อหาของการนวดแผนไทย ประกอบด้วย (๑) ประวัติและความสำคัญของการนวดแผนไทย (๒) ความรู้เกี่ยวกับร่างกายมนุษย์ (๓) ความรู้ในการป้องกันข้อผิดพลาดในขณะนวด (๔) ข้อควรพิจารณาในการนวด (๕) ข้อปฏิบัติของผู้นวด (๖) การนวดแก้ปวดเมื่อยตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย (๗) การนวดเพื่อคลายเครียด^{๒๘}

วันสันทน์ ประสันแพงศรี ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การนวดแผนไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒” สรุปผลการศึกษาได้ว่าผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ประวัติการนวดแผนไทย ประโยชน์ของการนวดแผนไทย ความรู้เกี่ยวกับสรีระร่างกาย ความรู้เกี่ยวกับการนวดแผนไทย การเตรียมตัว

^{๒๖} วีรวรรณ มูลตัน , “กระบวนการรักษาโรคด้วยวิธีไสยศาสตร์ของวัดขัวญเมืองระบือธรรม อำเภอบรบือ จังหวัด มหาสารคาม ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๕๓.

^{๒๗} พระครูสันติสารคุณ (อินต้าย), “คติความเชื่อในการรักษาผู้ป่วยด้วยวิธีจิตเวชของหมอพื้นบ้าน ในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดมหาสารคาม ”, สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๔), หน้า ๑-๒.

^{๒๘} จำเริญ หลวงอินทร์, “การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการนวดแผนไทย ”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๖), หน้า ๕.

ของผู้คนและผู้ถูกนวด โดยการนวดนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อสุขภาพทำให้คลายเครียด การนวดรักษาโรค และการนวดฝ่าเท้า^{๒๔}

สรุป จากการที่ได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้องทำให้รับทราบผลของการรักษาบำบัดโรคด้วยวิธีการนวดแผนไทย เป็นการนวดเพื่อรักษาโรคบางชนิดได้ นอกจากนี้ยังช่วยให้ผ่อนคลายความตึงเครียดทางอารมณ์และทางร่างกายได้เป็นอย่างดี เพราะเราทำงานหนักมาทั้งวันทำให้เกิดการเหนื่อยล้า จะต้องหาหมอนวดเป็นที่พึ่งเพื่อรักษาขั้นพื้นฐาน ความเจ็บป่วยของคนอีสานกับการรักษาส่วนใหญ่จะรักษาด้วยแพทย์ไทยพื้นบ้าน เช่น นวด โดยหมอนวด หมอเหยียบ เป็นกระบวนการรักษาที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมของตน ไม่ว่าจะเป็นการวินิจฉัยโรคอันเกิดจากสมมุติฐานของธาตุทั้ง ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ หมอนวดจะต้องมีความรู้ความชำนาญทางนี้โดยเฉพาะ ถ้าหมอนวดไม่มีความรู้ทางด้านนี้การรักษาโดยวิธีการนวดก็จะไม่หาย การนวดไทยจึงเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์เพื่อส่งเสริมสุขภาพให้แข็งแรงคลายเครียดฟื้นฟูสมรรถภาพ นวดบำบัดอาการปวดต่างๆ นวดรักษาผู้ป่วยให้พ้นโรคร้าย ฯลฯ ส่งผลให้ประชาชนคนไทยมีสุขภาพะสมบูรณ์สุขสบายทั้งกายและใจ

๑.๕ ขอบเขตการวิจัย

สำหรับขอบเขตการวิจัย แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ

๑) ด้านเนื้อหา ประกอบด้วย เอกสาร ตำรา สัมภาษณ์หมอนวดแผนไทย จังหวัดขอนแก่น

๒) ด้านพื้นที่ มี ๒ องค์ประกอบ คือ

(ก) **ออกแบบสัมภาษณ์** ผู้วิจัย ได้เลือกแบบสัมภาษณ์ (Interview) ด้วยการใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยให้คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๓ ท่าน คือ พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต, ดร.ประยูร แสงใส, ผศ.ดร.โสวิทย์ บำรุงศักดิ์, ซึ่งมีความเชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง เชิงเนื้อหาภาษาและโครงสร้าง เสร็จแล้วจึงดำเนินการไปสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปผลการวิจัย จากนั้น จึงรวบรวมนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบวิทยานิพนธ์ต้นฉบับเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ตามลำดับ

^{๒๔} วนันท์ ประสันแพงศรี, “ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การนวดแผนไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๒), หน้า ๒.

(ข) กลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยได้ศึกษา ต่อไปนี้

- (๑) หมอนวดแผนไทย มีภูมิลำเนาอยู่ใน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นจำนวน ๕ ท่าน
- (๒) หมอนวด ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ใน ตำบลหนองสองห้อง อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น จำนวน ๕ คน
- (๓) ประชาชนผู้ที่เข้ารับการรักษาโรคด้วยวิธีการนวดตามหลักวิชาของหมอพื้นบ้าน จำนวน ๑๐ คน
- กลุ่มเป้าหมายทั้ง ๓ กลุ่ม ได้มาโดยใช้วิธีการเจาะจง (PURPOSTIVE SAMPLING)

๑.๖ วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือการศึกษาดูเอกสารและการศึกษาจากภาคสนามโดยการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมซึ่งมีขั้นตอนในการรวบรวม เก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ต่อไปนี้

๑) เอกสารจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources)

เป็นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงจริยธรรม ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

- (ก) พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณ , ๒๕๐๐. จัดพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๓๕.
- (ข) พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- (ค) รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

๒) เอกสารจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources)

อรรถกถา ฎีกา ตำรา หนังสือและสิ่งตีพิมพ์ ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยของนักวิชาการที่เกี่ยวกับจริยธรรมของแพทย์พื้นบ้านในการรักษาโรค

๓) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๓ ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ทั้งในเนื้อหาภาษาและโครงสร้างที่นำไปสัมภาษณ์กลุ่มหมอนวดและผู้มารักษา, การจดบันทึก, ใช้เครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูป ผู้ช่วยเก็บข้อมูลภาคสนาม จำนวน ๑ คน

- ๔) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลประเด็นเนื้อหาที่ได้กำหนดและสรุปผลการวิเคราะห์โดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑ .๗.๑ ทำให้ทราบถึงประวัติความสำคัญและความรู้เบื้องต้นของการนวดแผนไทย
- ๑.๗.๒ ทำให้ทราบถึงหลักพุทธธรรมของหมอนวดแผนไทย อำเภอเมือง อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น การประยุกต์ใช้รักษาโรค
- ๑.๗.๓ ทำให้ทราบถึงผลของ การประยุกต์หลักพระพุทธศาสนา แนวคิดด้านกระบวนการเสริมสร้างสุขภาพ เพื่อการบำบัดโรคด้วยวิธีการนวดแผนไทย
- ๑.๗.๔ นำผลการศึกษาไปเป็นข้อมูลทางวิชาการ การนวดแผนไทยต่อไป